

Globalne kompetence v raziskavi PISA

OECD je v ciklu raziskave PISA (2018) preverjala tudi globalne kompetence 15-letnikov kot pomembne kompetence, ki jih mladi potrebujejo za življenje v medsebojno povezanem in hitro spreminjajočem se svetu.

Globalne kompetence so opredeljene kot večdimenzionalna spretnost, ki vključuje spretnosti preučevanja globalnih in medkulturnih vprašanj, razumevanja in spoštovanja različnih pogledov ter stališč, uspešnega in spoštljivega sodelovanja z drugimi ter aktivnega delovanja za kolektivno blaginjo in trajnostni razvoj. Učenci iz 27 držav so reševali naloge, ki so preverjale globalne kompetence, in izpolnjevali modul v vprašalniku, ki se navezuje na to področje. Učenci iz 39 držav so globalni modul izpolnjevali le v vprašalniku, v katerem so ocenili svoja stališča glede globalnih kompetenc, med njimi je bila tudi Slovenija« (OECD, 2020a, v Šterman Ivančič idr., 2020, str. 12).

Namen raziskave PISA je zagotoviti celovit pregled prizadevanj sodelujočih izobraževalnih sistemov »za ustvarjanje učnih okolij, ki mlade spodbujajo k razumevanju sveta zunaj njihove neposredne okolice, k sodelovanju z drugimi ob spoštovanju njihovih pravic in dostojanstva ter k aktivnemu delovanju za krepitev trajnostne in uspešne skupnosti. Temeljni cilj tega je podpreti ,na podatkih temelječe' odločitve z namenom izboljšanja učnih načrtov, poučevanja, preverjanja in odzivov šol na kulturno raznolikost« (OECD, 2020a, v Šterman Ivančič idr., 2020, str. 14).

Pomembnost specifičnih medkulturnih in globalnih kompetenc za učence in učenke

OECD (2020a) poudarja, da so globalne kompetence posameznikov pomembne predvsem zaradi naslednjih vidikov delovanja sodobne globalne družbe:

- *Medkulturno razumevanje.* Ne le delovanje mednarodnega trga, tudi etnični in drugi konflikti po svetu v zadnjih desetletjih sprožajo številne migracije in ustvarjajo medkulturne skupnosti. Te na novo opredeljujejo svojo identiteto, hkrati pa pri posameznikih razvijajo nove oblike lokalne, regionalne, nacionalne in globalne pripadnosti. Za uspešno delovanje (novih) medkulturnih skupnosti je pomembno, da posamezniki razvijejo spoštovanje do kulturnih, rasnih, verskih in drugih raznolikosti ter se naučijo živeti skupaj kot globalni državljani. Vloga izobraževanja v tem pogledu je razvijati nove oblike identitet in pripadnosti ter medkulturnega razumevanja kot tudi zmanjševati morebitno diskriminacijo, predsodke in stereotipe.
- *Spreminjajoč se (mednarodni) trg dela.* Delovna mesta na (mednarodnem) trgu dela so vedno bolj raznolika, povezana, a hkrati tudi nepredvidljiva. Od posameznikov zahtevajo ne le specifično znanje, temveč tudi spretnosti uporabe širokega spektra znanja v različnih okoliščinah ter prilagodljivost v nepredvidljivih in negotovih situacijah. Kompleksnost (novih) delovnih okolij prav tako zahteva spoštovanje različnih pogledov na svet in učinkovito (medkulturno) komunikacijo.
- *Medijska pismenost.* Razvoj informacijskih in komunikacijskih tehnologij v zadnjih desetletjih je omogočil, da se posamezniki medsebojno povezujejo ter pridobivajo ogromno informacij in spletnih vsebin. Posledično govorimo tudi o novih oblikah učenja, v katerih je izvor znanja vedno bolj razpršen, posamezniki pa so pri učenju čedalje samostojnejši. Pri tem neizogibno prihaja tudi do izpostavljenosti škodljivim in neprimernim vsebinam, medosebne odtujenosti in odvisnosti od digitalnih tehnologij. Pomen medijske pismenosti je zato v digitalizirani globalni družbi poseben. Posameznikom med drugim omogoča, da uporabljajo digitalno tehnologijo za pridobivanje novega znanja in spoznavanje sveta, povezovanje ter odgovorno izražanje mnenja po spletu,

na drugi strani pa prepoznajo tudi pristranske, lažne ali drugače škodljive vsebine.

- *Trajnostni razvoj.* Uresničevanje vizije trajnostnega razvoja, kot ga najceloviteje opredeli OZN (2014), je močno odvisno od delovanja (globalnih) državljanov. Pomembno je, da se ti zavedajo globalnih problemov in so sposobni aktivnega delovanja pri njihovem reševanju ter s tem zagotavljanja trajnostnega razvoja po svetu.

Štiri dimenzije globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018)

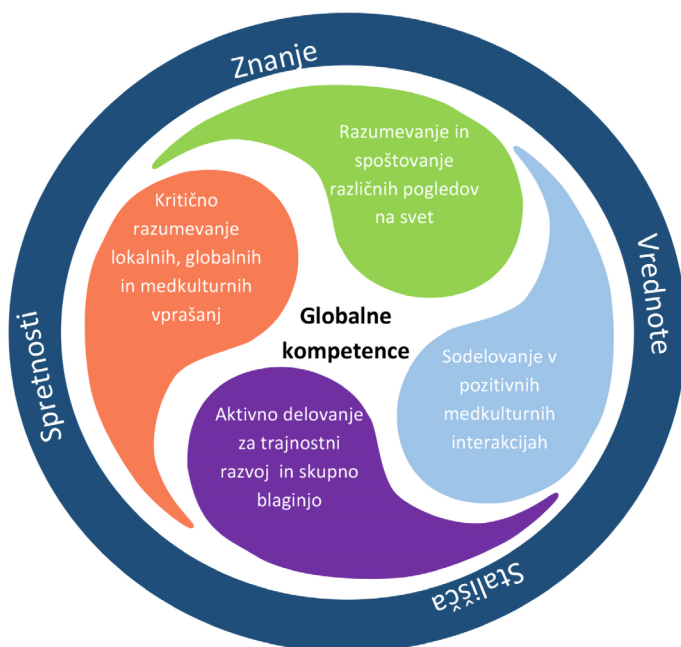
Izobraževanje za življenje v medsebojno povezanem svetu temelji na idejah različnih modelov izobraževanja, kot so medkulturna vzgoja, izobraževanje za globalno državljanstvo in izobraževanje za demokratično državljanstvo (Svet Evrope, 2016; UNESCO, 2014). Kljub razlikam v njihovih poudarkih in obsegu je skupni cilj, značilen za te modele, pri učencih spodbujati razumevanje sveta in jim omogočiti, da izražajo svoja stališča in sodelujejo v družbi. Raziskava PISA prispeva k obstoječim modelom s tem, da predlaga novo perspektivo opredelitve in preverjanja globalnih kompetenc (Šterman Ivančič idr., 2020).

»Kompetence« so kombinacija znanja, spretnosti, stališč in vrednot, ki jih posamezniki uspešno uporabljajo v stiku z ljudmi iz drugega kulturnega okolja in pri razmišljanju o globalnih vprašanjih (tj. situacijah, ki od posameznika zahtevajo razmislek o problemih zunaj nacionalnih meja, katerih posledice so globoke tako za zdajšnje kot tudi prihodnje generacije). Pridobivanje omenjenih kompetenc je vseživljenjski proces; ne moremo postaviti točke, na kateri naj bi posameznik na tem področju postal popolnoma kompetenten. Raziskava PISA (2018) preverja, kje znotraj tega procesa so 15-letniki in ali so njihove šole učinkovite pri razvijanju teh kompetenc (prav tam).

V okviru raziskave PISA (2018) je bila uporabljena naslednja opredelitev globalnih kompetenc: globalne kompetence zajemajo preučevanje lokalnih, globalnih in medkulturnih vprašanj, razumevanje in spoštovanje različnih pogledov na svet, vključevanje v pozitivne interakcije z ljudmi iz različnih kultur in aktivno delovanje za skupno blaginjo ter trajnostni razvoj (prav tam).

V raziskavi PISA gre torej za model preverjanja različnih vidikov globalnih kompetenc (znanja, spretnosti, stališč in vrednot), pomembnih za

uspešno (so)delovanje mladih v medsebojno povezanem in hitro spreminjajočem se svetu. Globalne kompetence so v raziskavi PISA opredeljene s štirimi soodvisnimi dimenzijami: a) kritično razumevanje različnih družbeno-kulturnih vprašanj tako na lokalni kot globalni ravni (npr. revščine, ekonomske soodvisnosti, migracij, neenakosti, okoljskega tveganja, konfliktov, kulturnih razlik in stereotipov) (spretnosti), b) razumevanje in spoštovanje različnih pogledov na svet (znanje), c) vzpostavljanje pozitivnih interakcij z ljudmi različnih nacionalnih, etničnih, verskih, socialnih ali kulturnih okolij (vrednote) in č) aktivno delovanje v smeri trajnostnega razvoja in vzpostavljanja skupne blaginje (stališča) (prav tam).

Slika 2: Dimenzije globalnih kompetenc (Šterman Ivančič idr., 2020)

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Kritike merjenja globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018)

OECD-jeva namera spremljanja globalnih kompetenc učencev po svetu ter njegova dejanska izvedba v raziskavi PISA (2018) je v znanstveni skupnosti sprožila več polemik in razprav, ki jih povzemamo v nadaljevanju.

C. Sälzer in N. Roczen (2018) menita, da so teoretske razprave in koncept globalnih kompetenc v embrionalni fazi razvoja ter v okoliščinah odsotnosti znanstvenega soglasja neprimerni za merjenje. Z navedenimi razlogi pojasnjujeta nesodelovanje številnih držav v delu raziskave PISA, ki meri globalne kompetence učencev. Liley in drugi (2015) izpostavljajo, da so dokazi o uspešnih izobraževalnih praksah razvoja globalnih kompetenc zelo omejeni, zato je tudi njihovo merjenje vprašljivo. Nesistematičnost pristopa k razvoju globalnih kompetenc v nacionalnih sistemih pa pušča odprto možnost, da postanejo le modna beseda, in ne dejanska praksa (Jooste in Heleta, 2017; Levintova idr., 2011).

Conolly in drugi (2019) ter L. C. Engel in drugi (2019) pristop OECD k merjenju globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018) uvrščajo med neoliberalne pristope h globalnemu izobraževanju. Menijo, da so ti pristopi, ki na globalno izobraževanje gledajo predvsem kot na naložbo, in ne kot na skupno dobro, moralno slepi ter temeljijo na sporni predpostavki, da je osebni interes posameznika koristen za javni interes. Izpostavlja, da meritvam globalnih kompetenc, ki temeljijo na neoliberalnih pristopih, manjkajo etične in socialne razsežnosti globalnega izobraževanja in učenja. Menijo, da je v raziskavi PISA (2018) poudarek na elitističnem kozmopolitskem medkulturnem razumevanju, ki nima razsežnosti globalne družbene pravičnosti. D. Cobb in Couch (2018; 2022) se osredinjata na raziskavo PISA (2018) kot tehnologijo vladanja in simbolno orodje za uvajanje predpostavljenih izobraževalnih reform, ki bodo podpirale (neoliberalno) globalno gospodarstvo.

Kljub povzetim kritikam merjenja globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018) se strinjamo s Parmigianijem in z drugimi (2022a), ki menijo, da OECD-jev okvir najceloviteje zaobjame globalne kompetence z vidika znanja, spretnosti, stališč in vrednot, ki so pomembni za delovanje v sodobnem globaliziranem svetu. Prav tako pojasnjujejo, da koncept globalnih kompetenc gradi na idejah različnih modelov globalnega izobraževanja, kot sta medkulturno izobraževanje in izobraževanje za demokratično državljanstvo. Menijo, da je koncept globalnih kompetenc po svetu najširše sprejet, saj je doseg drugih konceptov, med katerimi izpostavijo globalno državljanstvo, omejen in ti koncepti na globalnem jugu niso prepoznani. Dodajamo, da raziskava PISA (2018) predstavlja prvo mednarodno primerljivo merjenje globalnih kompetenc in na ta način, ob spoštovanju nekaterih izpostavljenih omejitev, predstavlja mednarodno primerljive raziskovalne uvide v obstoječe stanje nacionalnih politik in praks na tem področju.